

Dylematy stypendialne..., czyli prognoza aktualna!

Tegoroczną akcję stypendialną można scharakteryzować jednym pytaniem - czy spadek liczby studentów ubiegających się o pomoc o charakterze socjalnym jest widoczny, czy znaczny? Mniejsza liczba stypendiów socjalnych ma przełożenie na podział funduszu stypendialnego i może potęgować trudności w racjonalnym wydatkowaniu dotacji. W tym chaosie warto robić swoje, rozpatrując wnioski rzetelnie.

Jacek Pakuła 08 listopada 2023

W ostatnim dniu października br. ukazał się raport [Głównego Urzędu Statystycznego](#) pt. [Szkolnictwo wyższe i jego finanse w 2022 roku](#). Dane w zakresie pomocy materialnej dla studentów stały się również przyczynkiem do opublikowania artykułu Pani red. Urszuli Mirowskiej-Łoskot pt. [Na uczelniach pogłębia się stypendialny kryzys](#).

Tak się złożyło, że rok temu w tekście pt. [Idzie nowe, czyli warto być na czasie!](#) zadałem pytanie: **Co nam przyniesie 2022 rok?** i odpowiedziałem:

Zapewne spadek liczby stypendiów socjalnych, utrzymanie liczby stypendiów rektora i wzrost liczby zapomóg. Należy spodziewać się również wzrostu stawek stypendialnych dla stypendium socjalnego i stypendium dla osób niepełnosprawnych oraz, co oczywiste, wyższych kwot zapomóg. Reforma wisi w powietrzu!

Warto więc sięgnąć do raportów GUS (obejmujących dane za rok [2017](#), [2018](#), [2019](#), [2020](#), [2021](#) oraz [2022 rok](#)) i zaprezentowanych tam liczb:

Rok akademicki	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Studenci (mln)	1,291	1,230	1,204	1,218	1,218	1,223
Stypendia (tys.)	249,5	228,0	199,6	180,4	172,5	160,5
St. socjalne	153 074	129 978	101 811	79 395	65 804	55 267
St. rektora	98 286	97 028	93 043	94 114	96 156	92 463
St. dla os. niepełn.	20 109	19 028	17 954	17 108	17 471	17 684
Zapomoga	12 311	12 292	9 517	27 451	13 762	19 041
Kwoty (rocznie)	PLN	PLN	PLN	PLN	PLN	PLN
St. socjalne	6 162,7	6 683,1	7 435,5	8 094,9	9 614,6	11 293,4
St. rektora	5 211,7	5 723,8	6 115,1	6 766,7	6 917,9	7 493,2
St. dla os. niepełn.	4 000,4	4 225,4	4 752,8	5 635,1	6 381,5	7 338,9
Zapomoga	1 148,0	1 101,0	1 294,3	1 315,6	1 639,3	2 071,5

Powyższe zestawienie dość wyraźnie potwierdza, analizując rok akad. 2021/22 i 2022/23, że mamy spadek liczby stypendiów socjalnych (16%), niewielki spadek liczby stypendiów rektora (prawie 4%), w zasadzie niezmienną liczbę stypendiów dla osób niepełnosprawnych oraz wzrost liczby zapomóg (38%). Wzrosły nam również kwoty przyznawanych świadczeń; w przypadku stypendiów rektora - 8%; stypendium dla osób niepełnosprawnych - 15%; stypendium socjalnego - 17% i zapomóg - 23%.

Już te liczby powinny stanowić zachętę do refleksji. Nie byłoby jednak tego wpisu bez pytania: **Co nas czeka w 2023 roku?**

Zapewne spadek liczby stypendiów socjalnych, utrzymanie liczby stypendiów rektora i wzrost liczby zapomóg. Należy spodziewać się również wzrostu stawek stypendialnych dla stypendium socjalnego i stypendium dla osób niepełnosprawnych oraz, co oczywiste, wyższych kwot zapomóg. Reforma wisi w powietrzu!

Tak, nie pomyłka. Prognoza jest aktualna.

Korzystając z okazji, warto wyjaśnić, że przepis art. 87 ust. 2 PSWiN w brzmieniu obowiązującym od 1 października 2024 r., został źle skonstruowany. Trzeba bowiem pamiętać, że podstawą do ustalenia progu dochodowego uprawniającego do otrzymania stypendium socjalnego w roku akad. 2024/2025 będzie wynagrodzenie minimalne, ale ustalone od dnia 1 stycznia 2023. Oznacza to, że na dzień 1 października 2024 r. próg dochodowy uprawniający do ubiegania się o stypendium socjalne wyniesie 1570,50 zł (bowiem na dzień 1 stycznia 2023 r. minimalne wynagrodzenie za pracę wynosiło 3490 zł brutto). Natomiast od dnia 1 lipca 2024 roku kwota ta ma wynosić 4300 zł brutto. Nie będzie miała jednak wpływu na przeliczenie progu uprawniającego do ubiegania się o stypendium socjalne. W praktyce student bez dochodu, którego rodzice w październiku 2024 r. otrzymywać będą minimalne wynagrodzenie za pracę, będzie bez szans na stypendium socjalne.

Nasz zespół ds. pomocy materialnej już 16 sierpnia 2021 r. apelował, aby przepis art. 87 ust. 2 PSWiN miał następujące brzmienie:
„Rektor w porozumieniu z samorządem studentkim ustala wysokość miesięcznego dochodu na osobę w rodzinie studenta uprawniającego do ubiegania się o stypendium socjalne, która nie może być:

1) mniejsza niż 1,30 sumy kwot określonych w art. 5 ust. 1 i art. 6 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2020 r. poz. 111);

2) większa niż 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, określonej w art. 2 ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę.”

Gdyby wtedy przyjęto nasz pomysł... Niestety, tak się jednak nie stało.

Poza progiem dochodowym i wysokością minimalnego wynagrodzenia jest jeszcze hektar przeliczeniowy. Młodzież wywodząca się z rodzin rolniczych chce się kształcić. Ważnym dla tej grupy jest ogłaszany przez Prezesa GUS przeciętny dochód z pracy w indywidualnych gospodarstwach rolnych z 1 ha przeliczeniowego, który **za rok 2022 wyniósł 5549 zł**, natomiast w poprzednich latach były to kwoty o wiele niższe: **3288** (za rok 2021) i **3819** (za rok 2020). Na tegoroczny spadek liczby stypendiów: socjalnego i rektora miała wpływ również błędna wykładnia art. 93 PSWiN. Urzędnicy ministerialni przyjęli stanowisko, że chodzi o 12 semestrów studiowania, chociaż w praktyce chodzi o 12 semestrów objętych pomocą materialną. O ile wykładnia art. 93 ust. 4 PSWiN w brzmieniu obowiązującym od dnia 18 grudnia 2021 r. pozostaje sporna również w orzecznictwie sądów administracyjnych, o tyle w 2024 roku należy spodziewać się uporządkowania tego zagadnienia. Lektura orzeczeń sądów administracyjnych musi prowadzić do przyjęcia stanowiska, że chodzi o 12 semestrów objęcia pomocą. Tylko na marginesie należy wskazać, że błędne stanowisko prezentowane przez Ministerstwo, gdyby się utrwaliło, skutkowałoby drastycznym spadkiem liczby stypendiów na studiach II stopnia, ale również na ostatnich latach studiów.

Pomoc materialna jest ważna i może stanowić realny instrument wsparcia młodzieży w dostępie do wyższego wykształcenia. Ale wymaga uwagi. Liczby dość wyraźnie podpowiadają, co należy zrobić.

Wypada w tym miejscu poświęcić kilka zdań uczelniom i osobom, które są zaangażowane w akcję stypendialną. Zaangażowane, czyli uczestniczą w tych procesie, ale dosłownie stają na głowie, aby pomagać studentom. Chęć pomocy nie wynika z naiwności, ale z kultury pracy, poczucia obowiązku, by pracę wykonywać rzetelnie, wreszcie dbałości o finanse publiczne, bo przecież stypendia i zapomogi finansowane są z budżetu państwa. Osoby te wykonują ciężką pracę i to powinno być doceniane. Rozpatrując wnioski, zwłaszcza o stypendium socjalne, pojawia się jednak tytułowy dylemat, czy być wnikliwym, zwłaszcza w przypadku studentów wykazujących dosłownie dochody zerowe (art. 88 ust. 4-5 PSWiN), co ma przełożenie na spadek przyznanych świadczeń, czy wydawać dotację za wszelką cenę?

Preambuła ustawy PSWiN zawiera wskazanie - **uczelnie wspólnie kształtują standardy moralne obowiązujące w życiu publicznym**. To musi prowadzić do jednoznacznej odpowiedzi - pomoc należy się uprawnionym studentom, nawet gdyby oznaczało to znaczny spadek liczby studentów. Pożądane byłoby tutaj wsparcie Ministerstwa. Dzielać bowiem dotację w 2024 roku, Minister nie powinien drastycznie zmniejszać puli środków na stypendia i zapomogi w stosunku do wsparcia przyznanego w 2023 roku. Zresztą algorytm podziału dotacji, i przyznane uczelniom w następnie tego działania matematycznego środki na pomoc materialną, powinny być zrewidowane, ale bez opierania się na wydatkowaniu tej pomocy w bieżącym roku. Niezrozumiała jest sytuacja, gdy dwie uczelnie o podobnej liczbie studentów otrzymują różne kwoty, np. 22 i 33 mln PLN. To raczej sygnał, że algorytm oparty jest na źle zdefiniowanych składnikach. Pomoc Ministerstwa powinna również polegać na podjęciu prac legislacyjnych ukierunkowanych na reformę systemu pomocy materialnej, chociaż absolutnie nie można godzić się na pomysły przygotowane w ramach reformy NCBiR. Ta sama reforma została zmarnowana.

Chcąc zaś prawidłowo wydatkować przyznaną dotację, uczelniom pozostaje dziś akcja promująca stypendia i zapomogi. Czyli nic nowego. Róbmy swoje!

Zdarza mi się przeglądać uczelniane strony internetowe poświęcone pomocy materialnej. Często są one bardzo przejrzyste i stanowią wyczerpujące źródła wiedzy dla kandydatów na studia i studentów, chociaż przepisy są coraz bardziej skomplikowane. Trzeba jednak naprzód iść, włączać się jeszcze mocniej w dni adaptacyjne, dni otwarte; przypominać za pomocą starostów, działaczy samorządowych, a nawet w ramach mailingu uczelnianego, że studenci mogą ubiegać się o stypendia i zapomogi. Ten trudny czas to również okazja do zrewidowania stawek świadczeń, wszakże potrzeby i wydatki studentów są coraz większe.

Zgodnie z przepisem art. 92 ust. 2 PSWiN, łączna miesięczna kwota stypendiów, o których mowa w art. 86 ust. 1 pkt 1 i 4, dla studenta nie może być wyższa niż 38% wynagrodzenia profesora. Jeszcze niedawno rektorzy ustalając stawki świadczeń pilnowali, aby suma podanych w zarządzeniu kwot nie przekraczała zakreślonego limitu. Dziś jednak powszechna praktyka polega na tym, że ustala się stawki wyższe, przykładowo stypendium socjalne = 1800 a stypendium rektora = 1200, koncentrując uwagę na tym, by suma wypłaconych świadczeń nie przekraczała 38%, zmniejszając jedno z przyzanych świadczeń. Wymaga to jednak zmiany regulaminu świadczeń dla studentów.

Trzeba jednak pamiętać jeszcze o dwóch przepisach. Pierwszy z nich, tj. art. 414 ust. 3 PSWiN, zgodnie z którym dotacja wydatkowana w danym roku na stypendia rektora stanowi nie więcej niż 60% środków wydatkowanych łącznie w danym roku na stypendia rektora, stypendia socjalne oraz zapomogi. Natomiast drugi, tj. art. 416 ust. 3 PSWiN odnosi się do stanu, gdy na koniec roku poprzedzającego rok przyznania dotacji, tzw. rezerwa jest większa niż 30% kwoty przyznanej dotacji, co prowadzi do zmniejszenia o kwotę stanowiącą nadwyżkę ponad 30%. Uszczerbek dotacji nie musi być dotkliwy, to jednak warto pilnować tych kwestii.

Blog pt. Pomoc materialna dla studentów jest częścią zadania publicznego współfinansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki otrzymanych w 2023 r. w ramach konkursu „Organizowanie i animowanie działań na rzecz środowiska akademickiego”.

Minister
Edukacji i Nauki

Ministerstwo
Edukacji i Nauki